

dat de landshistorie strekken blijve om het volk zijner zedelijke missie als natie indachtig te maken; en eindelijk om bij geschil tusschen de vaak strijdige belangen van vader en kind, van kerk of wetenschap, 't zij regeland, 't zij rechtsprekend tusschen beide te treden.' (2)

Die overheidstaak mag niet worden misverstaan. Hieruit volgt allermint, dat de overheid geroepen is zelf scholen te stichten, en het onderwijs een staatszaak is. Wel zal zij in de praktijk telkens gedwongen worden het onderwijs ter hand, en op deze wijze de taak der ouders over te nemen, want zij kan niet alles aan het particulier initiatief overlaten, maar dit behoort niet rechtstreeks tot haar roeping. De staatschool mag geen regel zijn. Zij blijve uitzondering, en zelfs is een christelijke staatschool niet het instituut, dat wij begeeren.

Dit alles neemt echter den band tusschen den staat en de vrije school niet weg. Er is contact, en die band is in den loop der jaren steeds nauwer toegehaald, doordat onze scholen van de overheid subsidie hebben ontvangen. De staatskassen zijn sinds de wet-Mackay voor ons open gesteld, en toen heeft de overheid natuurlijk zeggenschap en steeds meer zeggenschap over ons onderwijs gekregen. Die relatie was onvermijdelijk, en wij moeten dat eerlijk erkennen. Door de aanvaarding der subsidie hebben we ons onder de overheidsucht gesteld, en naarmate de eerste grooter werd, nam de laatste in scherpte toe, en wel zijn de ijzeren boeien van het diensthuis verbroken, doch om vervangen te worden door de gouden ketenen der pacificatie.

Is dan de subsidie te veroordeelen?

Neen, want ons ijveren voor opening der rijkkas voor onze scholen is niet een geldjacht geweest of een noodsporing, omdat wij ons onderwijs zelf niet wilden of konden betalen. Wij hebben niet bij de regering aangeklopt, omdat ons Christenvolk weigerde zijn eigen onderwijs te bekostigen, want het is dubbel en dwars betaald, maar heel deze actie is geweest een strijd voor het recht en tegen het onrecht. En wel tegen dit onrecht, dat de neutrale school, het troetelkind van het Liberalisme, een voorwerp was van de meest milde zorg der regering, en ook het christelijk volksdeel voor die school moest betalen, en de vrije school met niets of met een bagatel werd afgescheept.

Die onbillijkheid kon niet worden geduld.

Tegen dat onrecht moest gestreden, en daarom is de ijver voor en de aanvaarding van subsidie, allermint als brood profetisme te brandmerken.

K. D.

2) „Ours Program“, 4e druk, pag. 237.

LITERATUUR EN KUNST.

Belangstelling en kritiek.

Indien wij mee als voornaamste programpunt van onze reformatorische actie rekenen het wekken van belangstelling voor de vraagstukken van den dag, dan mogen wij nu, na ruim een half jaar werkens, verklaren, dat ons blad althans hierin op weg is het gekozen doel te bereiken.

Ook schrijver dezes heeft in dit opzicht geen reden tot ontmoediging.

Godurig flinkeren hier en ginds lichtjes van levendige interesse, en zelfs mocht ik, aan het slot van mijn vorig artikel, verschillende namen noemen van deskundigen, die mee willen duwen aan den stroom van den vooruitgang. Er zijn artikelen beloofd voor de zeer problematische onderwerpen: bouwkunst, muziek, schilderkunst, ontspanning.

Zoo betaamt het „ontsprotenen uit Calvijn“.

Dit is reformatorisch christendom.

Maar de gratie der waardeering heeft een zuster: de waaksche kritiek, en ze komen altijd samen, liefst gearmd, op bezoek.

Een verstandig mensch heet ze beiden welkom, want hij heeft ze beiden noodig.

Men kan zeker tegen „De Reformatie“ niet het verwijt richten, dat ze haar kolommen grondende voor de kritiek, en ook hier heeft schrijver dezes geen klacht, dat men hem pegeert.

Maar wel meen ik recht te hebben tot de klacht, dat de op zichzelf paedagogische muze der kritiek bezig is door een onrechtvaardige onmatigheid hem te bemoeilijken.

En daarover wil ik thans met mijn lezers een rustig oogenblik praten.

Ten deele is de tegen mij opgestuwde kritiek incidenteel, en geldt ze alleen den vorm van zegen. Zoo is er o.a. ontstemming over de manier, waarop ik den heer Gerritse heb beantwoord, en ook aanleiding zou hebben gegeven tot een conclusie, die voor prof. Geesink minder vleidend is.

Misschien kan ik deze struikelsteenen dadelijk weg ruimen. Mijn verklaring, dat er, sinds Dr de Moor de letterkundige rubriek in „De Heraut“ verzorgd, geen minderwaardige boeken aan de kritiek zullen ontsnappen, is misverstaan, omdat men ze niet hield in het verband. Ik had het over den eisch van strengere recensering en noemde in het gevoel van die noodzakelijkheid, o.a. Dr de Moor's kritiekvorm als een voorbeeld. Ik

erken, dat ik door praegnante formulering, en vooral door invoering van het woordje sinds, aanleiding heb gegeven tot eene opvatting, die voor prof. Geesink krenkend is, en wil daarvoor bij dezen mijn verontschuldiging aanbieden.

Met de kwestie Gerritse staat het evenzoo. Men heeft mijn bedoeling niet gevat. Natuurlijk erken ik het recht van iedereen lezer tot kritiek. Maar men argumenteere niet met verkeerd toegepaste schriftuurplaatsen. Het is plicht tegen de onheilzame methode van op den klank af-lekten eibereen overbiddelijk te getuigen. Natuurlijk bedoelde br. Gerritse niet de Schrift te misbruiken, en daarom blijft in zeker opzicht zijn persoon er buiten, maar het is in zijn, en ons aller belang, dat de manier van bewijsovervoering zoo kras mogelijk wordt veroordeeld.

Ik geef toe, dat ik niet duidelijk genoeg tusschen persoon en zaak heb onderscheiden en daardoor den indruk wekte, alsof ik een broeder hardelijk bestraft. Hem onbedoeld te hebben gegriefd doet mij leed, en ik bied ook hem daarvoor verontschuldiging aan.

Voor een deel is dus de ingekomen critiek incidenteel, gevolg van ontstemming om nungelukkige woordkeus, — maar, voor wie een beetje dieper kijkt dan de letter, is het duidelijk, dat hij sommigen de kritiek een achtergrond heeft, die een verschil van geestesrichting verraadt.

Ons blad is geboren uit den wil in onze kerken de naderende stormen van verdeeldheid te bezweren, te zoeken naar verzoening van wat, zonder diepere noodzaak, van elkander dreigde te vervreemden, en daartoe speciaal leiding te geven aan een zich steeds duidelijker afteekend reformatorisch streven, dat, bij gebrek aan stuur, voor den bloei van ons kerkelijk leven zoo licht verderfelijk kan worden. Maar nu is noodig, zal ons blad aan dat doel beantwoorden, dat niet alleen bij de redactie zoo groot mogelijke homogeniteit, maar ook in den kring der lezers ten opzichte van de schrijvers, in dit blad vertrouwen en verdraagzaamheid wordt gevonden. Wanneer in „De Reformatie“ artikelen verschijnen, die niet volkomen beantwoorden aan eigen kijk-op-de-dingen en zielkundige gesteldheid, dan is het een hinderend storen van den gang van ons blad, wanneer men zich negatief kritisch tegenover dergelijke uitingen stelt.

Wij moeten nu eenmaal een verschil in accent, en tot op zekere hoogte zelfs in richting van denken, binnen de sfeer van het gereformeerde leven, kunnen verdragen.

En bij name is het onbillijk, gezien het program, dat in ons blad voorop is gesteld, aan de artikelen, die een beslist reformatorisch karakter dragen, een eerlijke belangstelling te weigeren.

Wanneer men zich met een zeker vooroordeel stelt tegenover hetgeen z.g. nieuw is, wordt de kritiek onrechtvaardig. Dan gebeurt, wat schrijver dezes herhaaldelijk overkomen is, dat men het oordeel grondt op een vluchtigen indruk, of, erger nog, op een derdehandsch gerucht. Men grijpt een enkele uitdrukking aan, zonder te letten op het redelijk verband, of men loopt vooruit met zijn fantasie, zonder de gereedelijke ontwikkeling van het thema af te wachten.

Zoo blijven sommigen, omdat zij zich niet de moeite getroosten mijn schrijven te verstaan als een betoog, in het waandenkebeeld gevangen, dat mijn pleiten voor de beweging der „jongeren“ een vergoedijking zou inhouden van de vrijere opvattingen en onkerkelijke gedragingen bij een deel van het opkomend geslacht.

Men nam niet rustig nota van de zeer ernstige waarschuwing, die ik stelde tegenover deze ontaarding van de ware reformatie.

En vooral is het vooroordeel hardnekkig bij sommigen ten opzichte van wat ik over de moderne letterkunde in het midden bracht, nu reeds weken, maanden, lang.

Er zijn er, die naar het schijnt, niet kunnen begrijpen, mijn standpunt, dat de beste methode tot bestrijding van de gevaren der moderne letterkunde, insluit de waardeering van het betrekkelijk goede, dat God in zijn algemeene genade in de kunst van wereld-menschen heeft gelegd, en ook meebrengt den eisch tot scheidende kritiek van hetgeen onder ons aan literatuur wordt voortgebracht.

Hoe sterk en grondeloos dit vooroordeel is, blijkt zeker wel het duidelijkst bij degenen, die een soort doemvonniss uitspreken, zonder zelf van mijne artikelen nota te hebben genomen.

Het geval Johanna-Breevoort is dienaangaande een ongelooflijk frappant staaltje.

Deze schrijfster (zeker niet de eerste de beste) viel mij aan in de pers als iemand, die zou vleien om de gunst der onchristelijke schrijvers en „kunstvoortbrengers“, die Gods eer en Woord en de zedelijkheid aantasten, goed en mooi zou prijzen“.

En wat bleek na het verschijnen dezer kritiek? Dat de schrijfster was afgegaan op een verkeerd gelezen citaat in de „N. R. Courant“, maar mijne artikelen zelve niet eens had ingezien.

Ik haal dit niet op, om Johanna Breevoort onaangenaam te zijn (zij heeft, met een ridderlijke openhartigheid, die haar eert, de vergissing erkend), maar om in een voorbeeld te toonen, waartoe dit

gemis aan objectieve belangstelling de critici brengen kan.

Men versta mij wel: ik eisch van niemand, dat hij mijn artikelen leest, ook geloof ik vrij te zijn van den hoogmoed, die eigen werk het belangrijkste acht, — integendeel, niemand van de lezers kan dieper overtuigd zijn van de onvolkomenheid van mijn pogen om op het netelig gebied der kunst naar christelijk beginsel voorlichting te geven, — maar wel heb ik recht om te vragen, dat men de kritiek baseere op eerlijke belangstelling, en tegenover den schrijver het vertrouwen koestere, dat hij, niet minder dan iemand anders, zoekt de eer onzes Gods en het heil van Zijn volk.

Alleen dan is mogelijk harmonieuze samenwerking tot het ééne reformatorische doel.

B. W.

Naschrift. — Om aan de ingekomen artikelen van sommige medewerkers plaats te ruimen, moet mijn arbeid gedurende eenige weken wachten.

Mej. v. M. te Z. — Van uw waardeerdend schrijven heb ik goed nota genomen, ook van uw kritische opmerking.

R. v. E. te A. — Letterlijk genomen is uw opvatting juist. Maar het gaat hier om den geest, de bedoeling, van de Schrift als geheel.

B. W.

De Christelijke opvoeding en de moderne literatuur.

Ter inleiding op een bespreking van de psychologische romankunst in volgende nummers van „De Reformatie“ deelen een enkele opmerking in 't algemeen. Ik voldoe daarmee tegelijk aan een desbetreffend verzoek dat tot mij kwam.

De groote vraag, die telkens zich weer opdringt in onze dagen is: hoe staat een christen tegenover de moderne letterkunde? Eigenlijk is dit het beslissende punt ten opzichte van elk verschijnsel rondom ons, op ieder levensgebied en 'tis misschien wel een der voornaamste oorzaken van de geestelijke inzinking onzer dagen, dat het besef dezer roeping voor vele christenen is vervaagd achter de strakke lijnen van het materiële.

Voor al echter geldt de quaestie voor de moderne literatuur, omdat hier de drang van twee zijden komt: er is op dit terrein zoo heel veel, dat de christen nimmer kan en mag aanvaarden en aan den anderen kant is de waardeering voor moderne literaire kunst onder ons jonger geslacht zoo groot. Geen van deze beide mag men licht achten. De verantwoording, die ieder christen draagt, moet hem waakzaam maken ten opzichte van alles wat niet is naar Gods heiligen wil en hij die met jonge menschen in aanraking komt, mag hun sympathieën niet met een handbeweging naar het rijk der dwaasheden verwijzen, wil hij 'n invloed niet verliezen. Met name de leeraar, die leiding heeft te geven aan de studeerende jeugd, voelt de beide kanten van dit tweesnijdend zwaard. Als hij eenigermate met 'n leerlingen in persoonlijk contact staat, doet hij dagelijks de ondervinding op, dat een niet-geargumenteerde, brute veroordeeling van hun gedachten in dezen, de harten voor hem sluiten zou. En dan heeft hij alles verloren! Er is, dunkt mij, maar één oplossing van het conflict: nauwkeurig en eerlijk moet het waarom van beide verschijnselen worden overwogen en dat kan niet anders gebeuren dan na onderzoek en kennisneming van wat de moderne literatuur eigenlijk is. Dan komt duidelijk aan het licht, waarom de christen bezwaar maakt en zal de opvoeder, hij zij vader of leeraar, op afloende wijze den jongere kunnen waarschuwen voor wat hem bedreigt. Maar dan blijkt ook, dat de waardeering veelal volkomen juist is.

Ik weet zeer wel, dat sommigen in deze wijze van doen gevaar zien. Nog pas sprak een onzer bekende predikanten mij erover. Het standpunt kan ik zeer zeker verstaan. Maar men vergeet toch niet, dat onze kinderen, en vooral de studeerenden onder hen, op allerlei manier met de moderne literatuur in aanraking komen, en groen en rijp lezen, al waken wij met nog zooveel trouw over hen. Ik wil dat nog niet eens toeschrijven aan den magnetischen invloed van 't verbodene alleen, want de moderne literatuur groeit overal langs hun weg, waar ze ook gaan. En dan beteekent een verbod zonder meer weinig anders, dan een hen blootstellen aan het gevaar, dat te grooter is, omdat ze het niet bewust kennen. Daarom geloof ik, dat ernstige bespreking in dezen eerder gewenscht, dan ongewenscht is.

Natuurlijk moet dit met groote voorzichtigheid en beleid geschieden, vooral ook met dege kennis van zaken. Er zijn ook vele moderne producten, wier behandeling evenmin gewenscht is als de z.g. „sexueele voorlichting“; ze moeten onzen kinderen onbekend blijven, omdat hun invloed op het jonge hart niet anders dan verderfelijk kan zijn. Maar het schijnt mij niet ondoenlijk, men jeugdigen lezer dit te doen inzien, als men na samenspreking over andere, meer geschikte boeken, hem tot de erkenning gebracht heeft dat er gevaar is en hij dat gevaar heeft leeren duchten. Dit standpunt is, dunkt mij, vrijwel analoog aan dat, wat wij ten opzichte van een maatschappelijk